

اداره خزانہ و مطبعہ سی

استانبولده باب عالی جاده -

سندہ قرہ بت کتب خانہ سی

درج ایدلمین اوراق اعاده
اولمناز .

باش محوری :

صالح زکی

بہل ایترا

پوسته اجرتیلہ برابر)

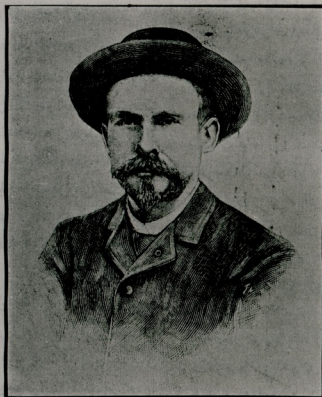
سنہ ۱۰۰۰ء غروش

آقای آیفی ۳۰

اسخه سی ۱ غروشه

سر ۲ ۱۳۰۷

يَجْشِنُنِي كُنْ لِي نَشْرًا وَنُورًا فَإِنِّي وَإِلَى هَفْتِهِ لِكَ غَنَةً

{دوقٲور رو}

قسمه تقسم استدیکندسته مطبعه لوده حر و فالتك قالیناقلری
تقدير ایتك اوزره استعمل اولنان (بونطو) حسابی بولش
یعنی مذکور تقسیماندن بهرینک یوزده بری تماماً مرتبیر
پیننده «بونطو» دنیان قالینغه مساوی جیقدیغنی کورمشدر.
ثروت افندی، «مهندسخانه» بری «هایونک» بشدیردیک
مستمدان ضابطا تک مقدمارندن اولوب تجریانسته اصادف
ایلدیک شونجه غریبه نیک بختنه بردرجه دها امنیت حاصل
ایتك اوزره تقسیمات مذکور تک طولی برقت مخصوصه
ایله ضبط ایده رک برلینه کوندرمش واورده شو طولی.
قیل دیشندن معمول بر مسطره «جدول» اوزرینه نقل
استدیردکن صوکره الک مکمل تقسیم ماکنه لوی واسطه سیله
۱۰۰ مساوی قسمه تقسیم استدیرمشدر.

ایشسته برلین دارالصنایه لرینک برنده اعمال ایدلش
اولان بویه بر جدولک تقسیماتی ده تمامی عامنه «بونطو» تک
نخنی اعطا استدیک جهته آرتقی «ذراع سلیمی» تک دیگر
طرفنده بولسان بکرمی تقسیماندن بهرینک یوزده بری
«بونطو» به مساوی اولدیغنده شهره سی قلاماشدر.
فقط افندی مومی الیه بونکله ده اکثفا ایتماشدر.
مرتبک صنعتنده اسکیش اولان استادلر مراجعتله بونطو
دنیان اولچینک نرهدن آلدیغنی و هانکی اولچینک اقسامندن
بولدیغنی اوزون اوزادی به تجری ایتش ایسه ده هیچ بری
طرفندن صحیح بر معلوماته دسترس اوله ماشدر.

بو آنه قدر بیان اولنان معلومات بوندن تقریباً ایکی سنه
اول مهندسخانه بری «هایونده» رکون افندی مومی الیه
ایله کورشدیک صروده کندیسای طرفندن عاجز لرینه
نقل اولنان موادک خلاصه سیدر.

مطبعه لوده مستعمل اولان واحد قیاسی «بونطو»
یعنی «نقطه» اولدیغنی معلوم ایسه ده بونقطه تک نخنی ذراع
عثمانیک تقسیماندن اولان نقطه تک نخندن زیاده اولدیغنه
نظراً واحد قیاسی مذکورک اجابندن آلدیغنی آکلا.
شلفده و ذاتاً نقطه دیمه رک (بونطو) کله اجنبیه سنک

آمریقاتک «نیویورک» شهرنده بش سائیه مقابل
بویه رستوراسیر استدیرلمک مخصوص محللر واردر.

۱۹۳ نومرولو نسخهمزده مندرج رسنده کورولان
شی ایکی «بوقسور» یعنی مشترک مبارزه سی اولوب بونی
«سینه توفونوغراف» آلتی یک کوزل ضبط ایتشدر.

مقاله مخصوصه

آثار اسلاف

— ۴ —

هسته المهرتدی

جنتیکان سلطان سلیم خان ثالث حضرتلری اوزو نلق
اولچمک ایچون مستعمل اولان قیاسلره نمونه اولق اوزره.
صورت مخصوصه ده بر ذراع «ماری» اعمال استدیر.
مشالدرکه ذراع مذکور حالا مشارالیه حضرتلرینک
تأسیسکرده لری اولان «مهندسخانه» بری «هایون» کتبخانه سنده
محفوظ بولمقدردر.

«میار» اتخاذ اولنان شو ذراع آبانوس افاجندن معمول
اولوب بر طرفی بکرمی درت پارمه و هر پارمق ده اون
خطه تقسیم ایدلدیکی کبی دیگر طرفنده بکرمی مساوی
قسمه تقسیم اولمشدر.

واقعا بومقیاسک طرف اولی علی العاده مستعمل اولان
۷۵۸ میلتریه مساوی بولان ذراع «ماری» ایله اقسامی
ارانه استدیک جهله معلوم بر کیفیت ایدیه ده طرف
مقابلنده کوربان تقسیمات نه اولدیغنی آکلا شیه ماشدی.
بو تقسیماتی کور نلردن هر بری بر معنا و بر دیک صروده مکنت
مذکور مطبعه سی مدیری طویچی قول اغلاردن قوتلو
ثروت افندی سنک ده بشقه جه نظر دقتی جلب ایتش
وافندی مومی الیه بروجه آتی بر فکر ایجاد سوق
ایتشدر.

شویله که: ثروت افندی ذراع عثمانیک بکرمی
قسمنده برینه مساوی اولان تقسیماندن بری ۱۰۰ مساوی

قولانلیسیده بو حقیقی اشراب ایتمکده بولنش ایدیسده
بو اولچولوک زمانغزده بین الاجانب مستعمل اولان متره
یاردمک تکی تقسیماتیه اصلاً مناسبی اولدینی جهته منشئی
تعیین ایدیه مامکده ایدی .

کتبخانه کتبخانه طولاشیلر ق انار اسلاف تدقیق
ایدیلدی و صرم مهندسخانه بری هایون کتبخانه سنه کلدیکی
زمان اوراده (۷۴۹) نومرو ایله مرقم عربی العباده بره ندسه
کتابنه تصادف اولدی که بو کونکی مقاله مزک سرلوحه سی
تشکیل ایدن بو کتابک مندرجاتده تصادف اولنان بر نقطه
بو سؤالری کاملاً حل ایلدی .

بو کتاب جنتمکان سلطان سلیم خان ثالث حضرتلری
طرفندن مکتب مذکور کتبخانه سنه اهدا ببولمش
یازمه بر کتاب اولوب مؤلفی مهتدی عثمان افندیبر . [۱]
کتاب محوٹ عنه اول زمانلر حدود خاقانی اوزرنده
بولنسیله «دارالجهاد» اتخاذ اولنان بلغرادده ۱۱۹۳ سنه
هجریه ویا ۱۷۷۹ سنه میلادیه سنده ترجمه صورتیه یازمش
و چونکه آخرنده :

«قد وقع الفراغ بمول الله الولی الوهاب عن تکمیل
هذه الرساله من لسان نجه و فرناجه علی يد احقر خلق الله
واضعف عباده عثمان بن عبداللہان ترجمان بدیوان
بلغراد دارالنصر والجهاد فی الیوم العاشر من شهر محرم
الحرام سنة ثلاث وتسعين ومائة والف من هجرة النبویه»
محور بولنشد .

اسبق بلغراد دیوانی ترجمانی مرحوم عثمان افندی طرفندن
یازیلان بو کتاب اصول مساحه ایله علم هندسه ک
عسکرلکه تطبیقندن باحث و بر مقدمه و ایکی قسم و بر خاتمه
اوزرینه مرتبدر .

مقدمه ، مساحه اشکال ایچون یلغسی لازم کان
وادی و قسم اول اشکال مسطحه ک صورت مساحه لرینی
و قسم ثانی اشکال تعلیمی و محسسه ک اصول مساحه سی
والحاصل خاتمه ده بعض علوم هندسیه ملحقه یی جامعدر .

[۱] بو کتابک بر نطفه سی اخیراً صدر اسبق مرحوم ادهم پاشا
حضرتلرینک کتبخانه سنده یازمه کتابلر میاندی دخی کورلشددر .

قسم اولک محتوی اولدینی اوج بادن . باب اول مثلثات ،
مربعات ذو کثیر الاضلاع ، دائره و سایر انواع اشکال
مسطحه ک تعریفله خواص مخصوصه سی . بین اولوب بو
بابک حاوی اولدینی طقوز فصلدن « بعض الات هندسیه
دن باحث اولان » آلتنجی فصلنده مترجم شو بولده افاده
مرام ایتشددر :

« متأخرین اسلام میانسند مستعمل و معتبر اولان
مقیاس — که ذراعدر — یکریمی دوت یارمقیدن عبارت
وهر یارمقده بطن بطنه ملاصق الی عدد معتدل شعیرک
تخنه مساویدر .

« ملل انصارا بینند مستعمل اولان مقیاس ایسه
قدمدر که علی العاده اون ایکی یارمقدر . بونلرک یارمقلری
بزم یارمقلریمزه مو افتدر . و قدملری تماماً نصف ذراعیمزه
مساویدر .

« فقط مهندسین انصارا حسابسده کوچک اولدینی
ایچون قدیمی — که تماماً نصف ذراع عثمانیدر — اون یارمه
و بر یارمی اون خطیه و بر خطی اون نقطه یه تقسیم
ایتشددر . »

موضوع بحث اولان کتابک سایر قسم و بابلری
مندرجاتیه عطف نظر ایتدن اول شو سطرلری براز
حدت تدقیقندن کچیرلم :

اولا شوراسی اعتراف ایدلم که بو سطرلری اقو -
یغیه قدر ذراع سلیمک دیکر طرفنده بولنان تقسیماته هیچ بر
معنا و بریله یور ایدی .

ایشته مذکور کتاب بوتقسیماتک منشائی بزم کاملاً عیان
ایتشددر .

فی الحقیقه طول مساحه سی ایچون متره ک زمان
اختراعنه دکین اوروپالیر بیننده «تواس» (Toise)
نامیه مشهور اولان اولچو «مستعمل ایدی . بر «تواس»
الی قد مرکب و — مرحوم مهندس عثمان افندی ک
قولیه کوره — بر قدمده تماماً نصف ذراع عثمانیه مساوی
بولنور ایدی .

بو حالده ذراع عثمانی ایکی قدمه ، مساوی اولوب

یکرمی یارمقدن بهرنی یوزه تقسیم استبدبرمه و بونطو حسابی جیقوب جیمدیغنی تدقیق ایتمکه سوق ایدن فکر تجسس بوماده حقنده اصلا شه برافمشدر .

بو کون افندی مومی الهک تدقیقاتی سایه سنده درکه حروفانک نخارینی تقدیر ایچون استعمال اولان «بونطو» و قتیله اوروپالیر میاسنده مستهل اولان مختلف الطول قدمدن ذراع عثمانیک تماماً نصفه مساوی بولانک بیکده برینه مساوی اولقی اوزره تحدید ابدلیکی نظایر ایتمشدر .

کلهلم مذکور کتابک سائر ابوابنه :

کتاب مذکورک قسم اولنک ایکنجی بابی ممکن الوصول و یا غیر ممکن الوصول مواضع یئنده کی مسافله ایله اشجار و جبال مثلاً شیلرک ارتفاعلرینی تعیندن و یا خود کول و نهر عرضلرینک صورت مساحه سندن بحث ایدر .
قسم ثانی ده علی العموم اجسامک مساحه سطحیه و مساحه حجمیه لریندن بحثدر .

ایشته بورابه قدر کتابک مندرجاتی علی العموم اصول مساحه دن عبارتدر .

ترجمک «بعض علوم هندسیه دن بحث» دیه توصیف استبدیکی خاتمه ککنجه اوده مخنیات نکه (قطوع مخروطیات) ایله بونلرک طویجیلمه تطبیقندن بحث اولوب اوج مقصده تفریق اولتمشدر .

مقصد اولده اولا مخنیات ثلثه نکه و هله قطع مکافی مخنیسینک خواص مخصوصه سندن ثانیاً حرکت اجسام و انواعی ایله سرعت، مسافه و تصادم قانونلریندن و ثالثاً بر جسمک خط مستقیم اوزره الی غیرالتهابه حرکتیه مانع اولان هوا ایله ثقلندن و بونلرک حصوله کتیردکاری مقاومت قانونلریندن و رابعاً مرئیاتک حرکتندن بحث اولتمشدر .

مقصد ثانی ده علی الاطلاق خبره و طوبو دن بحث اوله رق بونده اولا مرئیاتک صورت ترکیبی بیان وریمی ایچون مقضی اولان الایک ارتفاعی تعین و انداخته مخصوص اولان آلات تعریف ایدلمشدر .

واقعا بزجه یکرمی درت یارمق اعتبار ایدلمش ایسه ده اوروپالیر یئنده یکرمی یارمق عد اولندیقندن جنتکان سلطان سلیم ثالث حضرتلرینک ده معیار اوله رق انشا استبدردکاری ذراعک برطرفی یکرمی درت و دیگر طرفی یکرمی یارمغه تقسیم ایتملری بوندن نشأت ایلمش اولدینی نظایر ایتمشدر .

فقط مترمنک ظهورو رسماً قبولسندن اول مستهل اولان اولچو که عمومیتله تواس نامیه معروفدر - هر یرده بردکل ایدی . مثلاً فرانسه نکه هر ایالتده مختلف اولدینی کی یارسده بیله زمان تحول ایدر ایدی . حتی الک غریبی شوراسیدرکه ، فرانسه حکومتی طرفندن نصف الهار ارضی مساحیه تعین اولنان و مختلف محله ، اعزام قلنان قومسیونلردن (پیقار) [Picard] ایله (لاقوندامین) [Lacondamine] نکه معتبرلنده بولنان قومسیونلرک استعمال ایدلکاری «تواس» لرک بیله یکدیگرینک عینی اولمادیغنی صوکرده دن تحقیق ایتمشدر .

عثمانیلرجه مستهل اولان ذراع ، اول زمانلر دول اوروپادین بعضلری میاسنده معتبر «قدم» ک تماماً ایکی مثله مساوی اولدینی حالده بر قدم ۱۰ یارمغه و بر یارمق ده ۱۰ خطه و بر خطده ۱۰ نقطه یه منقسم اولدیغنه نظرآ و قتیله اورو- بالیلرک بر نقطه سی کندی یارمقلریندن بهرینک یوزده برینه و قدملرینک یعنی بزم نصف ذراعمزک بیکده برینه و سائرین ذراع عثمانیک ایکی بیکده برینه مساوی بولغنی اقتضا ایدر .

واقعا حروفانک نخارینی تعینن ایتمکه مخصوص اولان بونطو اول زمانلر اوروپالیر یئنده مستهل اولان (تواس) لردن برینک حاوی اولدینی الی قدمدن بهرینک بیکده برینه مساوی اولدینی آکلاشیلدور ایسه ده او یله انواع مختلفه سی اولان اولچودن هانکیسینک بو بونطو حسابنه اساس انخا ایدلکی کسدر بیله میور ایدی .

ایشته بومسئله بی تمامیه حل ایدن ذات، ثروت اقدیدر . اقدیدی مومی الهی ذراع سلیمینک ارقه طرفنده بولان

[ماداغسقاږده « قلاترانا » نسيه اولئان برلی محافه]

والحاصل مقصد نالده علی العموم لم (استحکام) انشاستن بحث اولغشدر.

خلاصه بورایه درج اولئان شو مندر جائدن کیفیت معلوم اوله جی اوزره کتاب صرف عسکری نقطه نظریدن یازلمش اولوب هله خاتمه سی اول زمان طوبخجاری بیننده مستعمل (بالسبغ) [انداخت] فی قواعد مخصوصه سی جامع بولنش اولغله ملکت خزجه بالخاصه تاریخ عسکری یازان ذواته اثر مذکور توصیه اولور.

ص. ذ

تراجم احوال

دوقتور = رو نك ترجمه حاك

ستون عالم مدنيتك انظار دقتی بازكردم صافسيه قوش يالازی ديلين مرض مهلكك صورت تداويسنه معطوف اولدني بر زمانده بو اصول تداويسنك كاشفي اولان دوقتور « ف. رو » نك ترجمه حاله دایر بعض معلومات اعطاسی مناسبدر.

دوقتور « رو » فقير بر اويشندن تولد ايدوب ايلك سنه لرني تارلارده و قيرلرده كچيره ك ابتدا كوي مكتهنه داخل اولدي. مكتهندن چيقدقندن سوكره كره چك چوق معلومات اكتب ايدمه مش ايسده آشاي آلم و تدرسه ابراز ايله ديكي مائز ذكا و استعداد كنسدي عالمه سي مجلري نك انظار دقتي جلب ايشديكندن آنلر بويه ذكي بر چو جو نك تارلارده چورودله يوب فن طب تحصيلي ختننده يارسه اعزام اولغمه سي همچون ابوني نژنده اضرار ايشديلر. بعض احبانب و ساطئيه مكتب طيبه داخل اولمش و عمليات مكتهنده و برديكي تشریح درسلری سايه سنده بر درجه قدر اسباب معيشتي تدارك ايدنيكده بولغشدي. موسيو « رو » مكتب طيبه دن ديپلوماسني آلدقندن سوكره اجرائي صنعت اجه بهرك تبعات و تدقيقات ختننده ستون لوقاتي « باقريولوزي » و « ميقر و سقوب » دارالعملياتلرده اصرار ايدردی.

ايشته بو حيرده موسيو « باستور » قودوز علانندن مصناب اولانلرك تداويسنه خصوص اولق اوزره ايلك عملياتخانه سي احداث ايشدي. او وقت موسيو « باستور » ك